

HOGYAN JELENIK MEG A JÁRVÁNYÜGYI TERMINOLÓGIA KÜLÖNBÖZŐ SZERVEZETEK TERMINOLÓGIAI ADATBÁZISAIBAN?

TERMINOLOGY OF THE PANDEMIC IN TERMINOLOGICAL DATABASES OF DIFFERENT ORGANISATIONS

SERMANN ESZTER¹ – TAMÁS DÓRA MÁRIA²

Absztrakt: A pandémia következtében megjelent új jelenségek nyomán tömegesen keletkeznek új fogalmak és terminusok, melyek egyszerre igényelnek egységes kezelést hivatalos dokumentumokban, jogszabályokban, valamint a mindennapi élet különböző területein. Ilyen esetekben különösen fontos a fogalmak pontos meghatározásán és a terminusok kiválasztásán túl a terminológiai adatok hozzáférhetőségének biztosítása is. Az új fogalmak tömeges megjelenésével az adatbázisok szerkesztőire is nagy feladat hárult, mivel az új bejegyzések kidolgozása összehangolt munkát igényel szakemberek és nyelvészek, terminológusok részéről. A tanulmányban bemutatjuk a koronavírus-járványhoz kapcsolódó fogalmak néhány megjelenítési formáját adatbázisokban (*IATE*, *Cercaterm*, *bistro*, *Termium Plus* és *WIPO Pearl*), valamint ismertetjük néhány olyan segédeszköz jellemzőit, amelyben magyar nyelvű terminológiai adatokat is megtalálunk. A tanulmányban bemutatott gyűjtemény közel sem teljes, egyéb adatbázisokkal, glosszáriumokkal tovább bővíthető.

Kulcsszavak: *Covid19 terminológia, pandémia, terminológiai adatbázisok, terminológiai egységesítés, adatbázis-bejegyzések*

Abstract: Due to new phenomena appearing as a consequence of the pandemic, terms and concepts have been created in large numbers which require a unified handling in official documents, laws and in the different areas of our everyday life. In these cases, besides the precise definition of the concepts and the accurate selection of terms, it is especially important to guarantee the access to data. With the creation of new concepts in mass the editors of termbases also had to face a big challenge, namely the working out of new entries requires the coordinated work of experts in the subject matter and the language, together with terminologists. In this article it is shown how the terms related to the coronavirus pandemic appeared in different termbases (*IATE*, *Cercaterm*, *bistro*, *Termium Plus* and *WIPO Pearl*), and we present the features of some tools, in which we can find Hungarian language data as well.

¹ SERMANN ESZTER

Szegedi Tudományegyetem, Bölcsészeti- és Társadalomtudományi Kar, Olasz Nyelvi és Irodalmi Tanszék

6722 Szeged, Egyetem utca 2.

eszter.sermann.lingo@gmail.com

² TAMÁS DÓRA MÁRIA

Országos Fordító és Fordításhitelesítő Iroda

1062 Budapest, Bajza utca 52.

tamas.dora@offi.hu; tamas.dora.maria@gmail.com

The collection described in the paper is far from being complete, it can be extended by the analysis of further terminological databases and glossaries.

Keywords: COVID-19 terminology, pandemic, termbases, terminological standardization, entries

BEVEZETÉS

A világban új jelenségek megjelenésekor különösen nagy szükség van a fogalmi rendszerek egységesítésére, valamint a hozzájuk kapcsolódó terminológiai rendszerek következetes kidolgozására. Napjainkban a világjárvány következtében megjelent új fogalmak nyomán tömegesen keletkeznek új terminusok, melyek egyszerre igényelnek egységes kezelést hivatalos dokumentumokban, jogszabályokban, valamint a mindennapi élet különböző területein. Ilyen esetekben különösen fontos a fogalmak pontos meghatározásán és a terminusok kiválasztásán túl a terminológiai adatok hozzáférhetőségének biztosítása is. Az új fogalmak tömeges megjelenésével az adatbázisok szerkesztőire is nagy feladat hárult, mivel az új bejegyzések kidolgozása összehangolt munkát igényel szakemberek és nyelvészek, terminológusok részéről. A tanulmányban bemutatjuk, hogyan jelenik meg a járványügyi terminológia öt európai terminológiai adatbázisban, valamint ismertetjük néhány olyan segédeszköz jellemzőit, amelyben magyar nyelvű terminológiai adatokat is megtalálunk.

1. A TERMINUSALKOTÁS A KORONAVÍRUS OKOZTA BETEGSÉGRE TERMINOLÓGIAI SZEMSZÖGBŐL

A fogalmi rendszer nyelvtől független, a fogalmak összefüggő, rendszerezett hálózata (ARNTZ et al. 2009), amelyből megismerhető a fogalmak hierarchikus (alá-, fölé-, mellérendeltségi) viszonya. A terminológiai rendszer ezzel szemben nyelvfüggő (CABRÉ CASTELLVÍ 2003; FÓRIS 2005, 2020; TAMÁS 2014), a terminológiai munka során a fogalmi rendszer felvázolását követően megtörténik a nyelvi jelölőknek a fogalmakhoz való hozzárendelése, és esetenként nem minden fogalomhoz tartozik jelölő, vagy éppen egy fogalomhoz több jelölő is tartozik. A tárgyakból, jelenségekből kiindulva az absztrakció során a lényeges elemek kiemelésével eljutunk a fogalom meghatározásához, megadjuk a fogalom definícióját, hozzárendeljük a nyelvi jelet, a lexémát beillesztjük a terminológiai rendszerbe. Egy-egy új jelenség megjelenésekor az új nyelvi jelölők, helyesírási változatok gyakran egymással párhuzamosan vannak jelen, a jelölők és a helyesírási változatok egységesítése elengedhetetlen a kommunikáció gördülékennyé tétele érdekében (FÓRIS 2007; TAMÁS 2014).

A koronavírus megnevezése gyűjtőfogalom, amelynek a *korona* taggal jelölt elhatároló fogalmi jellemzője a koronaszerű tüskékre való utalás (angolul: *crown-like spikes*). A Covid19 okozta betegséget okozó vírus nyelvi jelölője nem született meg a jelenség felbukkanásával egyidőben, hanem ideiglenesen használható terminusok sora kezdett elterjedni, amelyet később angol nyelven központilag egységesítettek

az egyértelmű és közérthető kommunikáció biztosítása érdekében. Az ideiglenes változatok között szerepelt az *új koronavírus* (*new* vagy *novel coronavirus*), illetve a WHO által használt *2019-nCoV* (2019 a felfedezés éve, *n* = *novel*, *CoV* = *coronavirus*). Ezek a változatok túlságosan általánosnak vagy éppen túlságosan specifikusnak, nehezen megjegyezhetőnek bizonyultak. Ennek következtében a közhasználatban, így a közösségi fórumokon is olyan pontatlan megnevezések kezdtek el terjedni, mint például a politikailag inkorrekt és diszkriminatív *kínai vírus*.

Az egységesítés feladata a vírus elnevezése területén aránylag jól szabályozottnak mondható, hiszen a Nemzetközi Vírusrendszertani Bizottság (*International Committee on Taxonomy of Viruses*) egyik albizottságának feladata volt a nemzetközileg elfogadott változat megalkotása. A testület már korábban is szerzett tapasztalatokat ezen a téren, ezek között említhető meg a *H1N1 influenzatípus* vírusa, amely a gyakorlatban *sértésinfluenza* néven terjedt el (ennek egyik negatív következménye volt az is, hogy Egyiptomban feleslegesen vágtak le állatokat). A bizottság munkája iránymutatások alapján valósul meg, ezek közé tartozik egyebek mellett az is, hogy ne szerepeljen az elnevezésben földrajzi név, népcsoport, állat vagy ételtípus megnevezése, továbbá ne tartalmazzon semmiféle kultúrára vagy iparra vonatkozó referenciát. A cél egy rövid, jellegzetes, könnyen kiejthető és megjegyezhető terminus megalkotása volt. Ennek eredményeképpen született meg két napig tartó ülés után a tanulmányban közzétett *CoV-Sars 2* terminus (SIDELL – DAIVSON 2020). Tapasztalataink alapján a gyakorlat azt mutatja, hogy bár az egységesítés megvalósult a terminus megalkotásával, mégis a mindennapi nyelvhasználatban a köznyelvi helyesírási szabályokhoz alkalmazkodó *Covid19* (*Coronavirus Disease 2019*) terminust használjuk nemcsak a betegség, de maga a vírus megnevezésére is. Ez azt mutatja, hogy *CoV-Sars 2* megnevezés feltehetően tudományos közegben betölti ugyan a funkcióját, de a hétköznapiakban mégsem vált be, a *Covid19 okozta humánjárvány* szintén hosszú, és a hatékony kommunikáció szempontjából nem gazdaságos terminus. A megbetegedést okozó vírus és maga a betegség összemosása más betegségek esetében is előfordul, mint például a bárányhimlő, a kanyaró, az influenza vagy az ebola.

Érdemes még megjegyezni, hogy maga a *Covid19* írásmódja is vitát váltott ki. A Magyar Nyelvi Szolgáltató Iroda szerint, míg nyelvészeti körökben a hosszú kötőjeles változat terjed (*Covid-19*), addig tudományos kontextusban a kötőjel nélküli változat az elfogadott a korábbi gyakorlatra támaszkodva (*COVID19*). Az orvosi szaknyelvben továbbá a mozaikszavak esetén a nagybetűs írás a hagyományos. Az MTA Helyesírási tanácsadó portálja általános használatra a *Covid19* formát javasolja, hozzátéve, hogy bármely más helyesírási forma sem nevezhető helytelennek, ugyanakkor felhívják a figyelmet a szövegen belüli következetességre.

2. JÁRVÁNYÜGYI GYŰJTEMÉNYEK TERMINOLÓGIAI ADATBÁZISOKBAN

Mielőtt bemutatjuk az adatbázisokban található járványügyi glosszáriumokat, tisztázzuk a terminológiai adatbázis fogalmát. „A terminológiai adatbázis olyan elektronikusan tárolt terminológiai adatok összessége, amely egy vagy több szakterület

terminusait tartalmazza a hozzájuk tartozó definíciókkal és egyéb releváns terminológiai adatokkal együtt” (SERMANN – TAMÁS 2010: 113). A terminológiai adatbázisoknak több típusa létezik, osztályozásukra és értékelésükre is született kísérlet (TAMÁS 2014; SERMANN – TAMÁS 2019). Az új fogalmak tömeges megjelenésével az adatbázisok szerkesztőire is nagy feladat hárul, mivel az új bejegyzések kidolgozása összehangolt munkát igényel szakemberek és nyelvészek, terminológusok részéről.

2.1. Járványügyi terminológia az IATE adatbázisban, az EU intézményeinek terminológiai adatbázisában

Az *IATE* (*InterActive Terminology for Europe*) az Európai Unió 24 hivatalos nyelvén csaknem 8 millió terminust tartalmaz, ezzel jelenleg a világ legnagyobb terminológiai adatbázisa. 2007 óta adatainak egy része nemcsak az EU-s intézmények munkatársai, hanem a nagyközönség számára is elérhető, 2018-ban pedig mind tartalmát, mind pedig felületét tekintve megújult. Interaktív jellegű, az uniós intézmények bármely fordítója kiegészítheti új információval, a bejegyzéseket terminológusok ellenőrzik, validálják. (Az adatbázis részletesebb bemutatását lásd LESZNYÁK 2010; SERMANN 2018; TAMÁS 2014; TAMÁS – SERMANN 2019).

Az adatbázis lehetővé teszi a terminológusok számára, hogy biztosítani tudják az Unió többnyelvűsége vonatkozó politikájának megvalósulását, valamint azt, hogy az átláthatóság érdekében az uniós polgárok számára elérhetők legyenek az európai uniós joganyagok. Olyan terminológiai adatbázisról van szó, amelyet a fordítók igényeihez igazítottak, továbbá szabványosító is, mivel létrejöttétől kezdve azt a célt szolgálja, hogy az uniós intézmények által alkalmazott terminushasználatot harmonizálja és szabványosítsa. Célközönsége a szabadúszó fordítók, az EU-n belül dolgozók, a jogi szakma képviselői, nyelvi szakemberek, akadémiai, nemzeti szakértők, közigazgatási, szakpolitikai tanácsadók, magánszektorbeli vállalatok számára biztosít nyilvános hozzáférést az érvényesített terminológiához, de mindenki számára elérhető.

Az *IATE* a bemutatott adatbázisok közül az egyetlen, amelyben magyar nyelvű bejegyzések is találhatók. Annak érdekében, hogy pontos képet kapjunk az adatbázisban található járványügyi terminológiai adatokról, interjút készítettünk Berencsi Katalinnal, az Európai Bizottság Fordítószolgálatánál a Magyar Nyelvi Osztály terminológusával. Az interjúalany elmondta, hogy a járványügyi terminológiához kapcsolódó magyar nyelvű bejegyzéseket a korábban a Terminológiai Koordinációs Központ (*Terminology Coordination Unit*) által kidolgozott angol bejegyzések alapján készítették el. Az interjú időpontjában (2020 novembere) 363 magyar bejegyzés és 660 terminus tartozott ehhez a gyűjteményhez. A terminológiai adatok forrásaként különböző intézmények dokumentumait használták fel (pl.: ÁNTSZ, Nemzeti Népegészségügyi Központ), valamint magyar és uniós jogszabályokat, a Magyar Tudományos Akadémia közleményeit, koronavírushoz kapcsolódó kormányzati tájékoztató oldalt (koronavirus.gov.hu), magyar egyetemek orvostudományi karainak munkáit.

Az adatbázisban minden egyes terminushoz egytől ötig terjedő skálán megbízhatósági kódokat rendelnek. Kettes kóddal (kevésbé megbízható) látták el a járványügyi terminológiához kapcsolódó újonnan javasolt (pl. *medical desert* > *egészségügyi sivatag* helyett *orvoshiánnyal küzdő vagy orvoshiányos régió*), valamint az elavult (*deprecated*) terminusokat. Hármassal jelölték a széles körben elfogadott kifejezéseket és az eredetileg használt, de később eltűnő (*obsolete*) terminusokat (pl. 2019-nCoV). Az egyértelmű, rögzült használatot tükröző kifejezések, mint az *akut fertőzés*, négyes kódot kaptak.

Az interjúalany elmondta, hogy néhány esetben a megfelelő terminusnak a fogalomhoz való hozzárendelése nem bizonyult egyszerűnek. A *social distancing* már korábban is használatos angol terminus a pandémia hatására gyakorivá vált, magyar ekvivalensként a *közösségi kontaktusok korlátozása* terminus volt látható az IATE-ban, melyet korábban az Országos Epidemiológiai Központ javasolt. A világjárvány terjedésének kezdetén a különböző hivatalos dokumentumokban, valamint a sajtóban többféle változata is felbukkant, így az egységesítést feltétlenül szükségesnek látták. Végül a Nemzeti Népegészségügyi Központ javaslatára a *közösségi távolságtartás* terminust rögzítették preferált terminusként.

2.2. Járványügyi glosszárrium a Cercaterm katalán adatbázisban

A katalán nyelvet ma négy európai államban körülbelül tízmillióan beszélik, főként Spanyolország északkeleti területein (Katalónia, Valencia, Baleári-szigetek és Aragónia egy része), továbbá Andorrában, Franciaország egy részén és az olaszországi Szardínia szigetén található Alghero városában. A katalán nyelv helyzete Spanyolországon belül sajátos, használatát – a baszkhoz és a galegóhoz hasonlóan – a spanyol polgárháborút követő időkben, a Franco-korszakban az összes hivatalos területen betiltották. Ez évtizedekre visszavetette a fejlődését ezeknek a történelmi nyelveknek, majd egyes autonóm közösségekben társhivatalos (cooficial) nyelvi státuszba kerültek (BERTA 2018, SERMANN 2020).

Az 1978-ban elfogadott demokratikus alkotmánynak köszönhetően a katalán nyelv társhivatalos státuszt kapott, a több évtizedes lemaradást pedig autonóm közösségi irányítás mellett tudatos nyelv- és terminológiafejlesztéssel kellett behozni. Ennek a munkának az egyik gyakorlati eredménye a Termcat katalán terminológiai központ által szerkesztett *Cercaterm* adatbázis (<https://www.termcat.cat/ca/Cercaterm>). A *Cercaterm* adatbázist a Termcat katalán terminológiai intézmény hozta létre, amely 1985-ben alakult meg a katalán kormány (*Generalitat de Catalunya*) és a Katalán Tanulmányok Intézetének (*Institut d'Estudis Catalans*) kezdeményezésére. A Termcat honlapján olvasható információk szerint küldetésének tartja a katalán terminológia fejlesztését és a különböző tárgykörök terminológiai rendezését innovatív források és eszközök folyamatos létrehozásával, állandó kapcsolatot tartva a szakemberekkel és a terminológia felhasználóival.

A *Cercaterm*ben a fő terminus katalán nyelvű, ez adja az adatlap címét, majd ismét a katalán terminust látjuk a nyelvi azonosítójával és a grammatikai kategória megjelölésével. Ezután következnek az egyéb nyelvű ekvivalensek ugyancsak

nyelvi azonosítóval ellátva, majd a tárgykör megjelölése, a katalán nyelvű definíció, valamint a definícióhoz fűzött esetleges megjegyzések. A járványügyi terminológia 410 terminust tartalmaz, az adatok forrásaként a szerkesztők egyrészt magát az adatbázist, másrészt pedig egészségügyi szervezetek honlapjait és orvosi szótárakat használtak fel. Folyamatosan bővül, a szerkesztők figyelemmel kísérik a nyelvi változásokat, és ezeknek megfelelően az adatokat rendszeresen frissítik. A fő terminus katalán nyelvű, majd szerepelnek oksztán, spanyol, angol és portugál nyelven. Ha példaként megnézzük az *antigen* katalán terminushoz kapcsolódó bejegyzést, azt látjuk, hogy elsőként az adatok forrása jelenik meg, amely jelen esetben a Termcat egyik szótára, majd az ekvivalensek az összes fentebb felsorolt nyelven, végül a definíció és a hozzá kapcsolódó magyarázat látható.

2.3. Járványügyi bejegyzések a dél-tiroli *bistro* elnevezésű terminológiai adatbázisban

Az Olaszországban bolzanói székhellyel rendelkező EURAC Research Kutatóközpont üzemelteti a 136 000 terminológiai bejegyzést tartalmazó *bistro* terminológiai adatbázist (<http://bistro.eurac.edu/>), amely a helyi német és ladin nyelvű kisebbség közigazgatási és igazságügyi anyanyelvhasználatát hivatott elsősorban támogatni. A *bistro* adatbázis elődje már 1995-ben megszületett, a mai formában 2017 óta tanulmányozható. A járványügyi terminológiai glosszárium, amelynek adatait először a honlapon belül külön oldalon, majd azt követően az adatbázis bejegyzéseiben is közzétették, az EURAC Kutatóközpont Alkalmazott Nyelvi Kutatóintézetének és a Bolzanói Autonóm Megye Nyelvi Ügyekért Felelős Hivatalának közös munkájának eredményeképpen született. A glosszárium a Covid19 és az ahhoz kapcsolódó egészségügyi terminusokat tartalmazza olasz, német és ladin nyelven. A definíciók egy-egyesen olasz nyelven szerepelnek, hiszen az olasz fogalmak jelentik a kiindulási pontot, az idegen nyelvi ekvivalensek kidolgozása a terminológus feladata. A glosszárumban az országspecifikus megnevezéseket külön rövidítéssel jelzik: AT, DE, CH, ÜV. Ez utóbbi rövidítés a német nyelvű terminusjavaslatokat jelöli, azaz olyan megoldásokat, amelyek esetében más országokban nem létezik bevett, német nyelvű terminus. Szintén külön jelzést kaptak a szabványosított terminusok, azaz a dél-tiroli rendkívüli rendeletekből származó terminusok. A rendeletek tartalma vonatkozik egészségügyre, munkajogra, alkotmányjogra, büntetőjogra. A járvány különböző fázisainak megfelelően változott és bővült a terminológia, például míg az első időkben a betegség tüneteinek, a védekezésen volt a hangsúly, jelenleg az oltási kampány szókinccse domináns. A glosszárumban első közzétételének időpontja 2020. április 27. volt. A glosszárumban eredményei bekerültek a *bistro* adatbázisba, ahol a jövőben egy új szűrővel kereshetővé válnak. Az adatbázis a jövőben bővülni fog az egészségügyi domén adataival (RALLI – KRANEBITTER 2021). Érdekességként megtekinthető például a *Coronavirus* terminus kidolgozása, amelyet a CoV rövidítéssel együtt rögzítettek és definiáltak.

2.4. A kanadai *Termium Plus* terminológiai adatbázis járványügyi glosszáriuma

A Kanadai Központi Fordítóiroda (*Canada Translation Bureau*) létrejöttének célja Kanada többnyelvűségének támogatása volt. A terminológiai támogatás a *TERMIUM Plus®* terminológiai adatbázison keresztül valósul meg, amelynek munkanyelvei az angol, a francia, a spanyol és a portugál. Az adatbázist, amely eredetileg a Montreáli Egyetem fejlesztéseként valósult meg, a hivatal 1976-ban vásárolta meg és fejlesztette tovább. A járványügyi terminológia szintén elsőként külön glosszáriumként jelent meg a szervezet honlapján *Glossary on the COVID-19 pandemic* címmel angol és francia nyelven 2020. június 11-én a *Terminological Standardization Division* gondozásában, majd ezt követően az adatok további nyelvekkel kiegészítve bekerültek bejegyzés formájában az adatbázisba (LABELLE 2021). A glosszárumból a következőket tartalmazza: terminus mint ajánlott megnevezés, további megnevezések, definíciók, megjegyzések és szóhasználati példák. A más szervezetekkel együtt készült glosszárumból szóincse az egészségügy (ezen belül epidemiológia, védekezés, oltások, közegészségügyi szabályok területéről), továbbá társadalmi jelenségek és a gazdaság releváns terminusait foglalja magában. A glosszárumból deklarált célja a közérthető és konzisztens nyelvhasználat biztosítása, fontos szempont volt továbbá, hogy minél rövidebb határidőn belül elkészüljön. A glosszárumból megtudhatjuk, hogy a *COVID-19* írásforma lett a mértékadó a glosszáriumban.

2.5. Járványügyi terminológia a *WIPO Pearl* terminológiai adatbázisban

Az ENSZ WIPO (*World Intellectual Property Organization*, Szellemi Tulajdon Világszervezete) szakosodott szervezete működteti a 2014 óta online is elérhető *WIPO Pearl* szabadalmi terminológiai adatbázist (<https://www.wipo.int/reference/en/wipo-pearl/>), amely körülbelül 200 000 terminust tartalmaz 10 nyelven (angol, arab, német, francia, spanyol, portugál, kínai, japán, koreai és orosz nyelven). A *WIPO Pearl* különlegessége, hogy fogalmi hálókat is tartalmazó összetett terminológiai adatbázisnak tekinthető (TAMÁS 2020). A szintén külön is publikált járványügyi terminológiai glosszárumból (<https://wipopearl.wipo.int/en/covid19>) 147 kulcsfogalmat, összesen 1500 járványügyi terminust tartalmaz definícióval, kontextussal, a használatra vonatkozó és egyéb szerkesztési adatokkal együtt, és a következő témaköröket fedi le: biológia, orvostudomány, egészségügy, különösen epidemiológia és diagnosztika. A 2020. szeptember 22-én közzétett glosszárumból létrehozásának célja az innováció ösztönzése volt a járvány leküzdésének érdekében, valamint a konzisztens és egyértelmű használat elősegítése.

3. EGYÉB KEZDEMÉNYEZÉSEK A JÁRVÁNYÜGYI TERMINOLÓGIA EGYSÉGESÍTÉSÉRE

A járványügyi terminológia egységesítésére nemcsak adatbázis-bejegyzések születtek, érdemes megemlíteni néhány olyan forrást, amelyben a pandémiához kapcsolódó magyar nyelvű terminológiai adatok is megtalálhatók. Magyar és angol nyelven tanulmányozhatók a Nemzeti Jogszabálytár (fenntartó: *Magyar Közlöny*) magyar

rendeletei és azok angol nyelvű fordításai (<https://njt.hu/forditasok>). A Nemzeti Jogszabálytár alapvetően az Igazságügyi Minisztérium és az OFFI Zrt. együttműködéséből a jogszabályfordítási program keretében létrejött jogszabályfordításokat tartalmazza. A Nemzeti Jogszabálytárról szóló 338/2011. (XII. 29.) Korm. rendelet 2. § (4) bekezdése alapján a Nemzeti Jogszabálytárban közzé kell tenni az igazságügyért felelős miniszter által meghatározott jogszabályfordításokat. Az itt közzétett jogszabályfordítások kizárólag tájékoztató jellegűek, jogi kötelező erővel nem rendelkeznek, a magyar jogszabály hivatalos szövegének nem tekinthetők. 2020. március 26. és 2021. február 4. között körülbelül 80 járványügyi rendelet angol nyelvű fordítása került fel a jogszabálytárba. A rendeletek egészségügyi, közigazgatási jellegű szakfordítások, szabályozásuk tárgya: a különleges jogrend, a közegészségügyi intézkedések, a vendéglátás, a nevelési és oktatási intézmények működése, a határátlépés stb. szabályozása.

Terminológiai szempontból kiemelkedő jelentőségű munkát végzett a Covid 1001 önkéntes fordítócsoporthoz (<https://www.covid1001.hu/>). Szakorvosok, biológusok, fordítók és nyelvi szakemberek vállalták, hogy az angolról magyarra fordítást követően széles körben közzétesznek a járványhoz kötődő szakmai anyagokat, munkájuk nyomán pedig magyar nyelvű szakkifejezéseket és magyarázatokat tartalmazó járványszótár is született. A Covid1001 önkéntes szakfordító csoport által készített kisokos a járvánnyal kapcsolatban gyakran előforduló szakkifejezések magyarázatát tartalmazza közérthető nyelven. Fontos kiemelni, hogy nem orvosi szótárról van szó: a definíciók nem arra hivatottak, hogy magas szintű szakmai pontossággal és részletességgel kifejtett orvosi tudást adjanak át, inkább az átlagolvasót szeretnék segíteni abban, hogy a mindennapi nyelvhasználatba újonnan bekerült (sokszor latin vagy angol eredetű) orvosi kifejezéseket könnyebben megérthessék (PAPP 2021).

ÖSSZEFOGLALÁS ÉS KÖVETKEZTETÉSEK

A jelen tanulmány annak bemutatása volt, hogy egyes szervezetek hogyan kezelik és hogyan teszik közzé a járványügyi terminológiát. Bemutattuk az *IATE* adatbázist – amelyben magyar nyelvű bejegyzések is megtalálhatók, a katalán *Cercaterm*, a dél-tiroli *bistro*, a kanadai *Termium Plus* – valamint az ENSZ *WIPO Pearl* terminológiai adatbázisában található járványügyi glosszárriumokat. A tanulmány végén ismertettük néhány olyan segédeszköz jellemzőit, amelyekben magyar nyelvű terminológiai adatokat is megtalálunk.

Összegzőképpen elmondható, hogy a terminológiai adatbázisok megfelelő segédeszközöknek tekinthetők a pandémiához kapcsolódó terminológiai adatok közzétételére. A bemutatott adatbázisok szerkesztői gyorsan reagáltak az újonnan keletkezett terminológiai igényekre, a közérthetőség érdekében tudatosan gondoskodtak arról, hogy biztosítsák a nyelvi közösségek számára a fogalmak egységes és a terminusok konzisztens használatát, az adatbázisok pedig kiváló felületet biztosítanak a fenti célok megvalósítására, az adatok közzétételére. A tanulmányban bemutatott gyűjtemény közel sem teljes, egyéb adatbázisokkal, glosszárriumokkal tovább bővíthető.

IRODALOM

- [1] Arntz, Reiner – Picht, Heribert – Schmitz, Klaus-Dirk (2009). *Einführung in die Terminologearbeit*. Hildesheim–Zürich–New York: Georg Olms Verlag. (6. Aufl.).
- [2] Berta Tibor (2018). Nyelv és identitás: a katalán esete. *Szépirodalmi Figyelő*, 2018/1, pp. 45–54.
- [3] Cabré Castellví, Maria Teresa (2003). Theories of terminology. Their description, prescription and explanation. *Terminology*, Vol. IX, No. 2, pp. 163–200. [megjelent fordításban 2008-ban (ford.: B. Papp Eszter): A terminológia elméletei. Leírás (deskripció), előírás (preskripció) és magyarázat. *Magyar Terminológia*, 1. évfolyam, 1. szám, pp. 11–42.]
- [4] Fóris Ágota (2005). *Hat terminológia lecke*. Pécs: Lexikográfia Kiadó.
- [5] Fóris Ágota (2007). A terminusok és a terminológiai rendszer. In: Heltai Pál (szerk.) *Nyelvi modernizáció. Szaknyelv, fordítás, terminológia. A XVI. MANYE Kongresszus előadásai*. Gödöllő. 2006. április 10–12. (A MANYE Kongresszusok előadásai 3.) Vol 3. Pécs–Gödöllő: MANYE – Szent István Egyetem, pp. 15–26.
- [6] Fóris Ágota (2020). *Fordítás és terminológia. Elmélet egy gyakorlat*. Budapest: Károli Gáspár Református Egyetem–L'Harmattan Kiadó.
- [7] Labelle, Mélanie (2021). Terminology in Times of Crisis: The Translation Bureau's Glossary on the COVID-19 pandemic – TermiumPlus. Elhangzott: *TransELTE2021 – OFFI Akadémia. XXIII. Fordítástudományi Konferencia*, 2021. március 25–26. Hiteles fordítás, közfeladatellátás, pandémia. 2021. március 26. Helyszín: online.
- [8] Lesznay Ágnes (2010). Az európai uniós intézmények terminológiai adatbázisa: az IATE. *Magyar Terminológia*, 3/2, pp. 161–181.
- [9] Papp Eszter (2021). Terminológia a COVID1001 szakfordítói csoportban. Elhangzott: *XIII. Miskolci Alkalmazott Nyelvészeti Konferencia*, 2021. február 4. (online).
- [10] Ralli, Natascia – Kranebitter, Klara (2021). Covid-19 Terminology and the Information System for Legal Terminology bistro. Elhangzott: *TransELTE2021 – OFFI Akadémia. XXIII. Fordítástudományi Konferencia*, 2021. március 25–26. Hiteles fordítás, közfeladatellátás, pandémia. 2021. március 26. Helyszín: online.
- [11] Sermann Eszter (2018). Terminológiai adatbázisok mint a nyelvi korlátok áthidalásának eszközei. Magyar nyelven (is) elérhető néhány terminológiai adatbázis tartalmi és szerkezeti vizsgálata. *Acta Historiae Litterarum Hungaricarum*, 34, Szeged: SZTE BTK Magyar Irodalmi Tanszék, pp. 149–169.

- [12] Sermann Eszter (2020). A Neoloteca katalán terminológiai adatbázis mint a nyelvi identitás kifejezésének eszköze. In: Bakti Mária, Újvári Edit (szerk.). *Nyelv és identitás*. Szeged: Juhász Gyula Felsőoktatási Kiadó, pp. 49–60.
- [13] Sermann Eszter – Tamás Dóra (2010). Hogyan definiálhatjuk a fordítói adatbázist? Egy olasz és egy spanyol fordítói terminológiai adatbázis vizsgálata. In: Károly Krisztina – Fóris Ágota (szerk.). *Nyelvek találkozása a fordításban. Doktori kutatások Klaudy Kinga tiszteletére*. Budapest: ELTE Eötvös Kiadó, pp. 101–116.
- [14] Sidell, Stuart – Davison, Andrew (2020). *What’s the point of virus taxonomy?* International Science Council, <https://council.science/current/blog/whats-the-point-of-virus-taxonomy/>.
- [15] Tamás Dóra Mária (2014). *Gazdasági szakszövegek fordításának terminológiai kérdéseiről*. Budapest: ELTE Bölcsészettudományi Kar, Fordító- és Tolmácsképző Tanszék.
- [16] Tamás Dóra Mária – Sermann Eszter (2019). Elemzési szempontrendszer terminológiai adatbázisokhoz. *Fordítástudomány*, 21. évf., 2. szám, pp. 46–62.
- [17] Tamás Dóra Mária (2020). Együttműködés a Szellemi Tulajdonjog Világszervezetével: a Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetemen végzett szabadalmi terminológiai egyetemi hallgatói projekt tapasztalatairól. *Magyar Jogi Nyelv*, IV. évf., 2. szám, pp. 26–41. <https://joginyelv.hu/egyuttmukodes-a-szellemi-tulajdonjog-vilagszervezetevel-a-budapesti-muszaki-es-gazdasagtudomanyi-egyetemen-vegzett-szabadalmi-terminologiai-egyetemi-hallgatoi-projekt-tapasztalatairol/> (letöltve: 2021. 03. 10.).

Források

- [18] *Ajánlás a Covid19 helyesírásához*. <https://helyesiras.mta.hu/helyesiras/blog/show/covid19-ajanlas> (letöltve: 2021. 03. 12.).
- [19] *bistro adatbázis*. <http://bistro.eurac.edu/> (letöltve: 2021. 02. 23.).
- [20] *Cercaterm adatbázis*. <https://www.termcat.cat/ca/Cercaterm> (letöltve: 2021. 02. 20.).
- [21] *Covid-19 Glossary*. <https://wipopearl.wipo.int/en/covid19> (letöltve: 2021. 02. 20.).
- [22] *Covid-helyesírás*. <https://e-nyelv.hu/2020-08-19/covid-helyesiras/> (letöltve: 2021. 02. 19.).
- [23] *Covid 1001 járványszótár*. https://www.covid1001.hu/1001-jarvanyszotar-kisokos/?fbclid=IwAR0YWrEKAGUZ5_H-onYCztVseV9fLBa8T18b99nIQSa2g9guiwq4sttpAvg (letöltve: 2021. 02. 27.).
- [24] *EURAC Research*. <https://www.eurac.edu/en/magazine> (letöltve: 2021. 02. 27.).

-
- [25] *Glossary on the COVID-19 pandemic*. <https://www.btb.termiumplus.gc.ca/publications/covid19-eng.html> (letöltve: 2021. 03. 20.).
- [26] IATE-adatbázis. <https://IATE.europa.eu/home> (letöltve: 2021. 03. 16.).
- [27] Kanadai Központi Fordítóiroda. <https://www.tpsgc-pwgsc.gc.ca/bt-tb/index-eng.html> (letöltve: 2021. 02. 23.).
- [28] Magyar Nyelvi Szolgáltató Iroda. <https://e-nyelv.hu/> (letöltve: 2021. 02. 25.).
- [29] MTA Helyesírási tanácsadó portál. <https://helyesiras.mta.hu/> (letöltve: 2021. 02. 09.).
- [30] *Nemzeti Jogszabálytár*. <https://njt.hu/> (letöltve: 2021. 02. 23.).
- [31] Nemzetközi Vírusrendszertani Bizottság. <https://talk.ictvonline.org/> (letöltve: 2021. 02. 10.).
- [32] *Terminologia de la COVID-19*. Presentacio, <https://www.termcat.cat/ca/diccionaris-en-linia/286/presentacio> (letöltve: 2021. 02. 23.).
- [33] *TERMIUM Plus®*. <https://www.btb.termiumplus.gc.ca/tpv2alpha/alpha-eng.html?lang=eng> (letöltve: 2021. 02. 16.).
- [34] *WIPO Pearl* adatbázis. <https://www.wipo.int/reference/en/wipopearl/> (letöltve: 2021. 02. 23.).